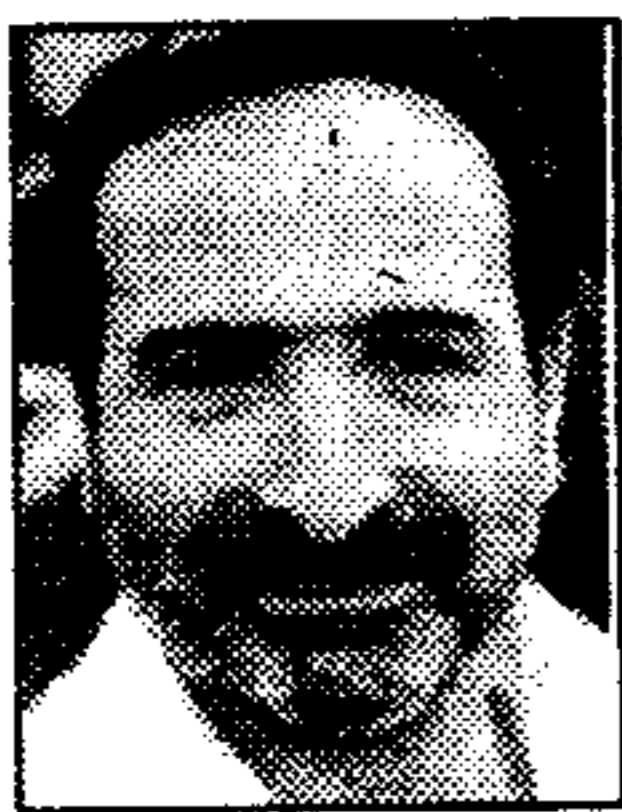

Για μια μεταβατική οικονομία

Οπως όλοι μπορούμε να αντιληφθούμε, τα δομικά προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει ο οικονομικός σχεδιασμός της πατρίδας μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι διανύουμε ήδη μια κρίσιμη μεταβατική οικονομική περίοδο, ο τρόπος αντιμετώπισης της οποίας θα προδιαγράψει αδρά το μελλοντικό επίπεδο διαβίωσης του λαού μας. Κατά τη διάρκεια αυτού του χρονικού διαστήματος, αν θέλουμε να ελπίζουμε σε ένα ευτυχέστερο οικονομικό μέλλον, θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη μας τις ελληνικές ιδιαιτερότητες και να μπορέσουμε να λύ-

Του ΜΑΝΟΥ
ΔΑΝΕΖΗ*

σουμε ικανοποιητικά τα προβλήματα του ρόλου της αγοράς και του νομίσματος, των άμεσων σχέσεων ανάμεσα στις επιχειρήσεις, των μορφών της οργάνωσης της εργασίας και των τροποποιήσεων που θα επιφέρουν αυτές στους ίδιους τους μηχανισμούς του παραγωγικού προγραμματισμού. Μια άλλη παράμετρος όμως που δεν πρέπει να αμελήσουμε να εξετάσουμε, είναι η κοινωνική, η ιστορική αλλά και η πολιτική κατάσταση που δια-

νύει σήμερα η χώρα μας. Ως εκ τούτου είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι οι ουσιαστικότεροι παράγοντες μιας οικονομικής ανάπτυξης, δεν εξαρτώνται μόνο από μια απλή διαδικασία εσωτερικής κοινωνικής ή πολιτικής εξέλιξης. Είναι συγχρόνως και μια διαδικασία εξωτερικής ιστορικής ανάπτυξης.

Ο Edgar Morin σωστά τονίζει την αναγκαιότητα να συλλάβουμε την ιστορία, αλλά και την οικονομία, σαν ένα συνδυασμό αυτογενών και ετερογενών διαδικασιών. Αναφέρει ειδικότερα:

«Η ιστορία δημιουργείται ταυτόχρονα από τις εσωτερικές αναγκαιότητες και από γεγονότα που είναι συγχρόνως προϊόντα εξωτερικών ανταγωνισμών. Πρέπει να γίνει συνείδηση ότι δεν υπάρχει θεωρία κοινωνικής αλλαγής αν δεν υπάρχει το γεγονός σαν δημιουργός αποτελεσμάτων. Η συμβολική δύναμη του γεγονότος ξεπερνάει το περιεχόμενό του, στο βαθμό που η ιστορία είναι τόσο το προϊόν ενός κοινωνικού φανταστικού στοιχείου και μιας συλλογικής θέλησης, όσο και το προϊόν εξωτερικών αναγκαιοτήτων».

Μελετώντας όμως κατ' αρχή μια μεταβατική οικονομία, σαν την ελληνική, πρέπει να τη συλλάβουμε σαν μια πολυσύνθετη κυρίαρχη δομή η οποία αποτελεί ένα ειδικό συνδυασμό πολλών συστημάτων παραγωγής, μέσα στα οποία κυριαρχεί ένα. Αυτό το κυρίαρχο σύστημα παραγωγής επηρεάζει όλα τα άλλα συστήματα και μεταβάλλει τους όρους λειτουργίας και ανάπτυξης. Το μεγάλο ερώτημα όμως είναι το ποιος θα πρέπει να είναι αυτός ο κυρίαρχος θεσμός που θα οδηγήσει σε ένα επιτυχές και γρήγορο πέρασμα της μεταβατικής περιόδου.

Αυτό το οποίο θα πρέπει πλέον να συνειδητοποιήσου-

με είναι ότι ξεπερνώντας την ιδέα της εθνικοποίησης, που έκλεισε τον ιστορικό της κύκλο και τον στυγνό καπιταλισμό που γνωρίσαμε μέχρι σήμερα, θα πρέπει να περάσουμε στο επόμενο προαναγγελθέν κοινωνικό βήμα αποδεχόμενοι σαν κυρίαρχο θεσμό την κοινωνικοποίηση των συστημάτων παραγωγής.

Αυτό που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι στην Εθνικοποίηση το κράτος ανελάμβανε το ρόλο του αφεντικού, από το οποίο οι εργαζόμενοι, οι οποίοι βρίσκονται ουσιαστικά έξω από τα κέντρα αποφάσεων και ελέγχου, διεκδικούσαν πάντοτε αυξημένες παροχές ασχέτως της δυνατότητας της εθνικοποιημένης επιχείρησης που καλείται να τις προσφέρει.

Αντίθετα στην Κοινωνικοποίηση οι εργαζόμενοι αποτελούν μετόχους της επιχείρησης, συμμετέχουν στις αποφάσεις που αφορούν τις συνθήκες δουλειάς, το ιεραρχικό σύστημα και τις νόρμες της αμοιβής. Αυτό σημαίνει όμως ότι οι εργαζόμενοι συμμετέχοντας στα κέντρα λήψης όλων των αποφάσεων αναλαμβάνουν και τα ρίσκα των αποφάσεών τους, αφού αυτές δεν θα επιφέρουν μόνο κέρδη αλλά και ζημιές που μπορούν να οδηγήσουν σε μείωση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, με συνέπεια την μείωση των αποδοχών τους ή ακόμα και την απώλεια των θέσεων εργασίας τους. Πρέπει βέβαια να σημειώσουμε ότι για να γίνει με επιτυχία το βήμα της κοινωνικοποίησης θα πρέπει το κράτος να έχει κατακτήσει την ικανότητα της πραγματικής και αποτελεσματικής διάθεσης των μέσων παραγωγής και των προϊόντων. Μια τέτοια ικανότητα όμως είναι αποτέλεσμα μιας ιστορικής εξέλιξης, συνδέεται με την ίδια την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, οι οποίες περιλαμβάνουν τους ίδιους τους εργαζομένους και το βαθμό της μόρφωσής τους και με τη σχετική μεταβολή των σχέσεων παραγωγής. Στο σημείο αυτό διατυπώνεται από πολλούς ένα βασικό ερώτημα: «Πρέπει η οικονομία την μεταβατική αυτή περίοδο να υπακούει ένα συγκεκριμένο σχέδιο, η θα πρέπει να είναι υποταγμένη στις κοινωνικές ανάγκες της στιγμής;»

Η απάντηση είναι μια: «Θα πρέπει να δημιουργήσουμε όλες εκείνες τις προϋποθέσεις, οι οποίες σε κάθε μεταβατικό οικονομικό στάδιο και ανάλογα με τις συγκεκριμένες συνθήκες, θα επιτρέπουν στην οικονομία να είναι πραγματικά σχεδιοποιημένη και το σχέδιο αυτό να αντιστοιχεί όσο το δυνατόν περισσότερο στο δοσμένο στάδιο της κοινωνικής και ιστορικής ανάπτυξης». Αν δεν αντιμετωπίσουμε με αυτόν τον τρόπο τα δημιουργούμενα οικονομικά προβλήματα και αν μεταχειριζόμαστε μόνο αφηρημένες κατηγορίες, που τις συγχέουμε με την πραγματικότητα, μένουμε στο πεδίο μιας κακής φιλοσοφίας, δεν εξετάζουμε ρεαλιστικά τα συγκεκριμένα προβλήματα και είμαστε ήδη ανίκανοι να δώσουμε ακόμα και μια καταρχήν απάντηση σε όλα αυτά τα καυτά θέματα.

*Ο δρ Μάνος Δανέζης
είναι επίκουρος καθηγητής του
Πανεπιστημίου Αθηνών